

Natuurlijke middelen in de diergeneeskunde

Dierenarts gebruikt vaker natuurlijke middelen

Geleidelijk komt er meer aandacht voor de mogelijkheden van kruiden en andere natuurlijke middelen in de diergeneeskunde. Van vervanging van reguliere diergeneesmiddelen is geen sprake. Wel zijn natuurlijke producten vaak goed inzetbaar bij preventieve gezondheidszorg. Ze kunnen bijdragen aan een vermindering van het gebruik van antibiotica.

TEKST BERRIE KLEIN SWORMINK | FOTO KJELL POSTEMA

Het gebruik van natuurlijke middelen in de diergeneeskunde is zo oud als de weg naar Rome." Dit zegt Gerdien Kleijer. Ze is dierenarts en verdiept zich al een jaar of vijftien in de mogelijkheden van natuurlijke middelen in de diergeneeskunde. "Tot globaal de Tweede Wereldoorlog waren de middelen uit deze categorie de enige middelen die een dierenarts kon inzetten. Het is dan ook wel vreemd dat een groep dierenartsen moeite lijkt te hebben met de vele mogelijkheden die de natuur te bieden heeft."

Ook Johanna Fink-Gremmels, emeritus hoogleraar veterinaire farmacologie, farmacotherapie en klinische toxicologie bij de faculteit Diergeneeskunde in Utrecht, merkt dat collega's en dierenartsen in de praktijk vaak sceptisch zijn over natuurlijke middelen. "En dat kan ik ook begrijpen. Een groot probleem bij natuurlijke middelen is dat ze moeilijker te standaardiseren zijn en indicaties, inhoudsstoffen en doseringsvoorschriften vaak onduidelijk worden gepresenteerd. Daar komt bij dat ze soms aan de man worden gebracht door mensen dan wel bedrijven die zich afzetten tegen reguliere

therapieën in de diergeneeskunde. Daardoor worden natuurlijke producten soms in de sfeer van kwakzalverij getrokken, en haken dierenartsen erop af." Dat is volgens Fink-Gremmels niet terecht. "De werking van natuurlijke middelen berust niet op hocus pocus, maar is na kennis van de inhoudsstoffen goed te verklaren." Het inzetten van natuurlijke middelen betekent niet dat je afstand zou moeten nemen van reguliere diergeneesmiddelen. Fink-Gremmels: "Natuurlijke middelen komen niet in de plaats van klassieke diergeneesmiddelen. Beide categorieën middelen zijn complementair aan elkaar."

Verzamelsnaam

'Natuurlijke middelen' dient als verzamelsnaam voor planten(extracten) en andere producten met een natuurlijke oorsprong die positief kunnen bijdragen aan diergezondheid. De andere producten in deze categorie zijn bijvoorbeeld pre- en probiotica, gisten, humuszuren en kleimineralen.

Fink-Gremmels en Kleijer zijn ervan overtuigd dat er in de diergeneeskunde veel meer mogelijkheden zijn voor het gebruik van natuurlijke middelen dan momenteel worden toegepast. Kleijer: "Toen ik zelf zo'n vijftien jaar geleden

als dierenarts in de praktijk werkte, merkte ik dat ik niet alle dieren kon helpen met antibiotica en pijnstillers. Bijvoorbeeld bij virusinfecties; of een niet goed functionerende lever. Een artikel zette me op het spoor van kruiden. Ik heb koeien met leverproblemen behandeld met een kruidenproduct op basis van mariadistel. Daar zag ik mooie effecten van. Ik merkte ook dat ik kennis miste om op een goede manier met natuurlijke middelen te kunnen werken.

Natuurlijke middelen zijn extra gereedschappen in de gereedschapskist

Er is enorm veel te koop op dit gebied. Als goed opgeleid dierenarts heb je nauwelijks een idee van wat je zou kunnen inzetten." Om meer kennis te verwerven, besloot Kleijer onder meer tot de oprichting van de Studiegroep Dier en Kruid (Lees ook het kader 'Studiegroep Dier en Kruid').

Preventief

Fink-Gremmels constateert dat de mogelijkheden van natuurlijke middelen vooral liggen op het terrein van de preventieve gezondheidszorg. "Ook dat verklaart voor een deel waarom dierenartsen de mogelijkheden van deze middelen nog niet optimaal benutten. Klassieke dierenartsen zijn opgeleid om zieke dieren beter te

maken. Daarvoor zijn reguliere diergeneesmiddelen doorgaans het meest geschikt. Die zijn goed gespecificeerd, betrouwbaar en effectief. Dat neemt niet weg dat er ook allerlei natuurlijke middelen zijn die bij bepaalde aandoeningen symptomen kunnen verlichten. Bijvoorbeeld muntzalf kan worden toegepast bij een koe met uierontsteking."

Voor al bij landbouwhuisdieren verschuift het accent in het werk van de dierenarts steeds meer van het genezen van zieke dieren naar het leveren van een bijdrage aan het gezondheidsmanagement op het veebedrijf. "En juist op dat vlak zijn er volop mogelijkheden voor inzet van natuurlijke middelen", aldus Fink-Gremmels. Kleijer vult aan: "Natuurlijke middelen kun je zien als extra gereedschappen in de gereedschapskist van een dierenarts. Als je dieren gezond wilt houden, kunnen ze heel interessant zijn. Denk bijvoorbeeld aan producten als humuszuren en kleimineralen om de darmgezondheid bij varkens te bevorderen."

Minder antibiotica

Dat de belangstelling voor natuurlijke middelen groeiende is, heeft volgens Fink-Gremmels en Kleijer veel te maken met het beleid om het gebruik van antibiotica te verminderen. Kleijer: "Sinds 2006 is het gebruik van antimicrobiële middelen in het voer als groeibevorderaar verboden. Daardoor zijn vooral bedrijven in de veevoersektor al jaren op zoek naar mogelijkheden om met natuurlijke middelen de gezondheid en productie van dieren in de veehouderij te bevorderen. Bij dierenartsen ontstond de noodzaak zich te verdiepen in alternatieven voor antibiotica eigenlijk pas in 2009. Sinds die

STALBOEKJES EN FYTO-V

Wie op zoek is naar praktische informatie over de mogelijkheden van natuurlijke middelen, kan daarvoor terecht in de zogenoemde stalboekjes. Deze gidsen zijn gemaakt op initiatief van de biologische sector, waar altijd al beperkingen golden voor het gebruik van antibiotica. In de stalboekjes varkens, pluimvee en melkvee worden handvaten gegeven om met natuurlijke middelen de gezondheid van dieren te bevorderen en zo ziektes te voorkomen en symptomen te behandelen. Doel van de gidsen is ook om dierenartsen te informeren over de mogelijkheden van natuurproducten en de wetenschappelijke onderbouwing hiervan inzichtelijk te maken.

In de stalboekjes staat per aandoening welke middelen kunnen worden gebruikt om de dieren gezond te houden of te ondersteunen bij het herstel.

Deze stalboekjes en aanvullende informatie over natuurlijke middelen zijn te vinden op de website www.fyto-v.nl. De meeste informatie in zowel de stalboekjes als op fyto-v.nl is op een rij gezet door onderzoeker en dierenarts Maria Groot van het Rikilt.

De boekjes en de site bevatten lijsten met middelen waarvan op grond van literatuurinformatie is geconcludeerd dat het aannemelijk is dat ze bij de genoemde indicaties werken.

GROTERE DARMVLOKKEN MET HUMUSZUREN

Een lastig punt bij natuurlijke middelen is nogal eens dat de werking niet wetenschappelijk is aangetoond. Sommige leveranciers doen hun best om daar verandering in te brengen. Een voorbeeld daarvan is BioAG Europe in Zeewolde. Dit bedrijf verkoopt producten met humuszuren. "We weten al jaren dat humuszuren een positieve invloed hebben op de gezondheid en prestaties van dieren", vertelt Harry de Wild, general manager van BioAG Europe. "Maar wat het product in het dier doet, was onbekend. Om daar meer over te weten te komen hebben we onder andere onderzoek uitgevoerd in de vleesvarkenshouderij." Uit onderzoek door de Gezondheidsdienst voor Dieren blijkt dat varkens met humuszuur in het voer, in het laatste deel van de dunne darm significant grotere darmvlokken ontwikkelen dan varkens

zonder humuszuur in het voer. "Grotere darmvlokken hebben een positieve invloed op de opname van voedingsstoffen. Hoe goed een dier de voedingsstoffen opneemt, heeft invloed op de groei en de voederconversie van de dieren, maar ook op de weerstand tegen ziektes in de darmen. Volgens De Wild is de opname van humuszuur door landbouwhuisdieren niets nieuws onder de zon. "Vroeger liepen varkens nog buiten en kwamen ze er vanzelf mee in contact." Oudere varkenshouders herinneren zich waarschijnlijk nog dat ze een schep zwarte grond in het hok gooiden als de biggen diarree hadden. Dit berust op hetzelfde principe." Met vervolgonderzoek probeert BioAG te achterhalen wat het werkingsmechanisme van humuszuur precies is.

tijd zien we de belangstelling voor natuurlijke middelen in onze beroepsgroep geleidelijk toenemen."

Vertaalslag humaan

Veel natuurlijke middelen worden in de humane gezondheidszorg al langer gebruikt. "Ze bieden mogelijkheden voor de diergeneeskunde, maar vaak weten fabrikanten/distributeurs maar weinig over het gebruik bij dieren", waarschuwt Fink-Gremmels. "Een goede vertaalslag met gezond verstand en fysiologische basisgegevens is dan nodig. Een middel aanbrengen met een zalf kan bij mensen goed werken. Als je

dat bij een koe probeert, kan het resultaat tegenvallen. Dat is dan simpelweg omdat de huid van een koe veel meer behaard is dan die van een mens."

Onderzoek

Door onderzoek neemt de kennis over de werking en mogelijkheden van natuurlijke middelen gestaag toe. Ook de faculteit Diergeneeskunde draagt hieraan bij. Afgelopen voorjaar promoveerde in Utrecht bijvoorbeeld de Chinese Xueqing Wu. Zij onderzocht hoe Chinese kruiden bacteriële resistentie in biofilms kunnen tegengaan. Veelbelovende resultaten vond Wu voor extracten van de kruiden *Galla chinensis*, *Coptis teeta*, *Forsythia suspensa*, *Isatis indigotica*, *Lonicera japonica*, *Scutellaria baicalensis* en *Allium sativum*. In verder onderzoek zal Wu nagaan in hoeverre de combinatie van kruiden en antibiotica succesvol bij acute infecties kan worden ingezet.

Onderwijs

Hoogleraar Fink-Gremmels stelt vast dat de faculteit Diergeneeskunde in toenemende mate in het onderwijs aandacht schenkt aan natuurlijke middelen. "Misschien moeten we dat nog wat meer in een structuur inbedden zodat het ook naar buiten zichtbaar is." ●

STUDIEGROEP DIER EN KRUID

Twaalf jaar geleden was Gerdien Kleijer mede-initiatiefnemer van de Studiegroep Dier en Kruid (SDK). De studiegroep is actief onder de vlag van de Nederlandse Vereniging voor Fytotherapie. "Onze insteek was en is om de werking van kruiden bij dieren bij een grotere groep mensen bekend te maken en er meer over te leren", vertelt Kleijer.

De studiegroep organiseert studiebijeenkomsten, en verzorgt educatie op gebied van kruiden en dieren. Doelgroep voor de SDK zijn mensen die zich bezig houden met kruiden voor dieren zoals producenten, dierenartsen, therapeuten, studenten, telers en andere geïnteresseerden.